

УДК 351.746

<https://doi.org/10.62664/cpa.2024.01.18>

Василь ОСТАП'ЯК,

професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

доктор політичних наук, доцент

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-9374-1956>

(© ОСТАП'ЯК В., 2024)

ЕФЕКТИВНЕ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ DEEP STATE

У статті досліджується концепція «глибинної держави» (deep state) як ключового елементу забезпечення стійкого державного управління та національної безпеки в умовах війни та миру. Автор розглядає глобальні та регіональні тенденції розвитку, що впливають на формування національної безпеки та аналізують механізми влади й управління в різних країнах. Особлива увага надається ролі неофіційних та закритих мереж у впливі на офіційну політику, що дозволяє глибше зрозуміти джерела інформаційних воєн та маніпуляцій громадською думкою.

Актуальність дослідження зумовлена потребою у формуванні прозорого, справедливого та демократичного суспільства, а також зміцненям демократичних інститутів та захистом прав і свобод громадян. Аналіз глибинної держави дозволяє виявляти взаємозв'язки між державними інституціями, військовиками, спецслужбами та великим бізнесом, що часто залишаються поза межами демократичного контролю. Автор зазначає, що вивчення глибинної держави є важливим для захисту демократичних цінностей, підвищення прозорості,

підзвітності та ефективності урядування. Особлива увага надається впливу глибинної держави на інформаційний простір та механізмам маніпуляції громадською думкою через медіа. Розуміння цих процесів сприяє розвитку критичного мислення та захисту прав і свобод громадян.

У контексті глобалізації концепція глибинної держави розглядається як важливий чинник, що впливає на міжнародні відносини, торговельну політику та економічні альянси. Вивчення цього феномена допомагає прогнозувати зміни у світовій політиці та економіці, що є важливим для розроблення довгострокових стратегій національної безпеки. Термін «глибинна держава» використовується для позначення мережі впливових осіб чи організацій, що можуть здійснювати значний вплив на державну політику поза межами демократичного контролю. Це поняття активно обговорюється в політичних дискусіях, викликаючи суперечки щодо його ролі та впливу на політичні процеси.

Ключові слова: державне управління, міжнародні відносини, інформація, війна, євроінтеграція.

Vasyl OSTAPIAK,

Professor of the Department of Public Management and Administration,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Doctor of Political Sciences, Associate Professor

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-9374-1956>

(© OSTAPIAK V., 2024)

EFFECTIVE PUBLIC ADMINISTRATION AND NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF THE DEEP STATE

The article explores the concept of the «deep state» as a key element of ensuring sustainable public administration and national security in war and

peace. The author examines global and regional development trends that affect the formation of national security and analyses the mechanisms of power and governance in different countries. Particular attention is paid to the role of informal and closed networks in influencing official policy, which allows for a deeper understanding of the sources of information wars and manipulation of public opinion.

The relevance of the study is driven by the need to build a transparent, fair and democratic society, as well as to strengthen democratic institutions and protect the rights and freedoms of citizens. The analysis of the deep state allows us to identify the interconnections between state institutions, the military, intelligence services and big business, which often remain outside democratic control. The author notes that the study of the deep state is important for the protection of democratic values, increasing transparency, accountability and efficiency of governance. Particular attention is paid to the influence of the deep state on the information space and the mechanisms of manipulating public opinion through the media. Understanding these processes contributes to the development of critical thinking and the protection of citizens' rights and freedoms.

In the context of globalisation, the concept of the deep state is seen as an important factor influencing international relations, trade policies and economic alliances. The study of this phenomenon helps to predict changes in global politics and the economy, which is important for the development of long-term national security strategies. The term «deep state» is used to describe a network of influential individuals or organisations that can exert significant influence on public policy beyond democratic control. This concept is actively discussed in political debates, causing controversy over its role and influence on political processes.

Keywords: public administration, international relations, information, war, European integration.

В умовах війни постає питання забезпечення стійкого державного управління, що є основою національної безпеки як в мирний, так і у воєнний час. У цьому контексті потрібно розуміти і по-новому осмислити глобальні і регіональні тенденції розвитку та значення цих процесів для формування національної безпеки. Вивчення концепції «глибинної держави» (deep state) набуває особливої актуальності в сучасному світі з кількох причин. По-перше, ця тема дозволяє глибше зрозуміти механізми влади та управління в різних країнах, а також аналізувати, як неофіційні або таємні мережі можуть впливати на офіційну політику. По-друге, у процесі глобалізації системи міжнародних відносин та стрімкого розвитку технологічного складника людства, розуміння впливу таких структур допомагає виявляти джерела інформаційних воєн та маніпуляцій громадською думкою.

Актуальність вивчення deep state зумовлена не лише науковим інтересом до формування політичної влади, але й прагненням до становлення більш прозорого, справедливого та демократичного суспільства. Розуміння механізмів, за допомогою яких неформальні структури можуть впливати на офіційну політику, є ключем до зміцнення демократичних інститутів та захисту прав і свобод громадян на місцевому, національному та міжнародному рівнях. У політичних дослідженнях аналіз глибинної держави дозволяє виявляти неочевидні взаємозв'язки між державними інституціями, військовиками, спецслужбами та великим бізнесом. Такий підхід допомагає зрозуміти, як рішення, що впливають на життя мільйонів людей, іноді ухвалюються поза межами демократичного контролю та обговорення. Вивчення поняття глибинної держави має важливе значення для захисту демократичних цінностей та суверенітету. Розуміння того, як зовнішні та внутрішні неформальні сили можуть впливати на політику, є ключовим для зміцнення прозорості, підзвітності та ефективності урядування.

Епоха цифрових технологій та соціальних медіа дозволяє ефективно вивчати вплив глибинної держави на інформаційний простір, що набуває особливої актуальності. Усвідомлення того, як маніпулюють громадською думкою через медіа, дозволяє розробляти стратегії для підтримання інформаційної відкритості та захисту від фейкових новин. Вивчення глибинної держави також сприяє підвищенню суспільної свідомості та критичного мислення серед громадськості. Такий підхід допомагає громадянам краще розуміти складнощі політичних процесів та захищати свої права і свободи від можливого зловживання владою.

У контексті глобалізації глибинна держава може відігравати важливу роль у формуванні міжнародних відносин, торговельної політики та економічних альянсів. Вивчення феномена *deep state* допомагає аналізувати та передбачати зміни у світовій політиці та економіці, що є важливим для розроблення довгострокових стратегій національної безпеки.

Термін «глибинна держава» (*deep state*) використовується для позначення припущення про існування закритої мережі впливових осіб з урядових органів, спецслужб, а також з фінансових та промислових кіл, що теоретично здійснюють значний вплив на державну політику та рішення незалежно від демократично обраного уряду. Цей термін виник у 1990-х роках і спочатку застосовувався в контексті турецької політики, [1], проте пізніше почав використовуватися і в інших країнах, зокрема у США. Загалом дослідників, які вживають термін «глибинна держава», можна розподілити на дві групи: перші – мають на увазі «групу людей», які, на їхню думку, працюють за лаштунками політичних процесів, щоб впливати на урядову політику та політичний вибір [2]; другі – вважають, що ця ідея пов'язана з теоріями змови і набула поширення, особливо в США [3].

Концепція глибинної держави часто зустрічається в політичних дискусіях та теоріях змови. Деякі публічні особи та аналітики

стверджують, що така структура може включати чиновників, які використовують свій вплив, щоб направляти політику в бажаному для них річищі, іноді навіть протидіючи офіційному уряду. Наприклад, під час президентства Дональда Трампа цей термін часто вживався для опису супротиву його політиці з боку деяких членів урядових установ і спецслужб [4].

Однак критики цього терміна наголошують, що він може бути використаним для підриву довіри до урядових інституцій та виправдання придушення дисидентства, зазначаючи при цьому, що державні структури в країнах з розвиненою демократією, на відміну від тверджень про глибинну державу, мають високий ступінь прозорості та контролю з боку громадськості. Професор права з Університету Каліфорнії (UCLA) Джон Д. Майклс аргументував, що порівняно з країнами, які розвиваються, як-от: Єгипет, Пакистан чи Туреччина – владні структури в США є «майже повністю прозорими» [5].

Концепція «глибинної держави» (deep state) стала елементом політичного дискурсу в останні роки, викликаючи дискусії та суперечки щодо її ролі та впливу на світову політику. Отже, термін набув ширшого значення, ідентифікуючи мережу осіб з владних структур та бізнесу, які мають змогу скеровувати національну політику за лаштунками, іноді незалежно від волевиявлення народу або обраних представників.

У цьому дослідженні автор робить припущення про реальність існування deep state, але не в контексті теорії змов чи закритої мережі владних структур і транснаціональних корпорацій, а особливого виду взаємодії в структурі міжнародних відносин. Саме тому слід дати авторське визначення терміна deep state: *«як самоорганізованої підсистеми в системі міжнародних відносин, через яку владні структури країн першого ешелону, транснаціональні корпорації, глобальні еліти, здійснюють комунікацію, обмін прикладною інформацією і забезпечують*

*сталий розвиток та глобалізацію». Слід зазначити, що система міжнародних відносин, провідні світові держави та міжнародні організації є природними утвореннями в процесі еволюції і становлення людської цивілізації, а в цьому контексті ті процеси, що відбуваються на глобальному рівні, потребують налагодження додаткових мереж для комунікації між основними світовими гравцями. Саме мережа комунікації, що допомагає налагодити взаємозв'язок між світовими лідерами, і є тією структурою, яку деякі дослідники називають *deep state*, а прихильники теорії змов ідентифікують, як деструктивну систему. На думку автора, *deep state* постає системою комунікації в світі, що стрімко трансформується.*

Логічно зумовленим є запитання: а які саме державні структури комунікують у форматі «глибинної держави»? Потрібно припустити, що до 2022 року і повномасштабного вторгнення російського війська на суверенну територію України найбільш впливовими в українському суспільстві були олігархічні групи, система державного управління та силові структури, що доповнювали управлінський апарат нашої країни. Однак, під час російсько-української війни саме поняття олігархії трансформувалося, а олігархічні кола втратили свою впливовість. Зараз у форматі закритих каналів комунікації можна спостерігати:

по-перше, розширення взаємозв'язків між силовими структурами та трьома гілками влади (виконавча, законодавча і судова). Такий процес свідчить про те, що попри запровадження правового режиму воєнного стану та агресії РФ проти України, формується новий фундамент взаємодії в українському суспільстві, що стрімко демократизується;

по-друге, налагоджується синергія та комунікація державних структур України з основними глобальними гравцями в системі міжнародних відносин, що забезпечують виконання воєнних завдань, досягнення поставлених цілей як стратегічного, так і тактично-

оперативного рівня. Маємо на увазі передусім налагодження стратегічного партнерства в нових, більш широких вимірах з США та ЄС.

Отже, слід зазначити, що deep state застосовує ефективний механізм реагування та протидії російській агресії щодо України, зміцнюючи основні елементи національної безпеки. Зрозуміло, що такі заходи проводяться не тільки через альтруїстичні наміри, але й спрямовані на зниження загрози щодо РФ, яка в умовах сучасної політичної ситуації є основним криогенним і конфліктогенним чинником на континенті.

У контексті взаємодії глибинної держави в системі міжнародних відносин потрібно розуміти й аналізувати, як закриті комунікації можуть впливати на такі системи, як: національна безпека країни, торгівля і економіка чи внутрішня і зовнішня політика:

глибинна держава, як мережа неформальних груп впливу та комунікації, може діяти за лаштунками офіційної влади і суттєво впливати на формування національної безпеки України в контексті міжнародних відносин. Така діяльність може мати як позитивний, так і негативний вплив, залежно від контексту та цілей. Глибинна держава може використовувати свої канали зв'язку для ведення неформальних переговорів та досягнення компромісів з іншими країнами, що може бути корисним у вирішенні складних дипломатичних питань. Завдяки своїм неформальним каналам інформації, deep state може збирати розвіддані про діяльність інших країн та терористичних груп, що забезпечить від настання загроз національній безпеці. Такий комунікативний ресурс можна використовувати для поширення правдивої інформації та протидії ворожій пропаганді, що може допомогти в захисті суспільства від дезінформації;

глибинна держава, як мережа неформальних груп впливу, що діє за лаштунками офіційної влади, може суттєво впливати на формування торгівлі та економіки України в контексті міжнародних відносин. Така діяльність може мати як позитивний, так і негативний вплив, сприяючи

лобіюванню українських інтересів. Така форма комунікації може використовувати свої зв'язки та вплив на просування українських інтересів на міжнародній арені, що може призвести до більш вигідних умов торгівлі та економічного співробітництва. У цьому контексті слід зазначити інтерес до України з боку великих інвестиційних компаній, до прикладу BlackRock і т.д;

вплив deep state на медіа та інформаційний простір також є значним і дозволяє формувати громадську думку та впливати на політичні рішення не тільки в межах однієї країни, але й на міжнародному рівні, поширюючи і протидіючи дезінформації, запобігаючи втручанню у вибори. У цьому контексті зовнішньополітичні відносини та міжнародні системи можуть взаємодіяти на рівні глибинних комунікацій і бути спрямованими на зміцнення стратегічних позицій в певних регіонах або їх можна спрямувати на побудову демократичного простору.

У сучасному глобалізованому світі технологічний прогрес розвивається надзвичайно стрімко в контексті deep state, так само, як питання інтеграції штучного інтелекту (ШІ) в систему національної безпеки, що стає все більш актуальним і вимагає глибокого розуміння та виваженого підходу. ШІ має потенціал радикально трансформувати засоби забезпечення безпеки держави, проте така інтеграція також несе в собі певні виклики та ризики. На перше місце виходить потреба адаптації національних стратегій безпеки України в контексті війни з росією. Світ змінюється, і відповідь на ці зміни повинна бути гнучкою та відбивати сучасні реалії. ШІ може стати ключовим елементом у забезпеченні оперативного реагування на загрози, аналізу великих обсягів даних для прогнозування потенційних криз та автоматизації процесів, що раніше вимагали значних людських ресурсів разом з deep state. «У майбутньому штучний інтелект може замінити людей-експертів у виконанні деяких

функцій, розв'язуючи складні завдання і надаючи точні та швидкі рішення» [6].

Посилення обороноздатності через використання ІІІ є ще одним важливим аспектом. Автономні системи можуть забезпечувати підтримку в ухваленні рішень на полі бою, здійснювати моніторинг та розвідку без безпосереднього втручання людини, що зменшує ризики для життя військовиків і підвищує швидкість та точність воєнних операцій. Інтеграція ІІІ в національну безпеку та врахування аспектів deep state вимагає розроблення чітких правил та етичних норм. Такий підхід стосується, зокрема, використання автономних озброєних систем: світова спільнота повинна визначити, у яких випадках застосування таких систем є припустимим, а в яких – ні. Питання прозорості алгоритмів і контролю за їх використанням постає особливо гостро, оскільки без належного регулювання існує ризик зловживань та помилок, що можуть мати серйозні наслідки.

Не менш важливим є і питання збереження приватності та захисту персональних даних. Масовий збір даних, потрібний для тренування і функціонування ІІІ, має відбуватися з дотриманням прав громадян та під жорстким контролем з боку держави та незалежних організацій. Важливо розуміти, що інтеграція ІІІ в національну безпеку з deep state не є панацеєю і не може вирішити всі проблеми одномоментно. Цей процес повинен бути частиною ширшої стратегії, що включає в себе не тільки технологічний розвиток, але й зміцнення міжнародної співпраці, розвиток освіти і науки, а також створення механізмів реагування на нові виклики та загрози.

У підсумку, інтеграція ІІІ в систему національної безпеки та врахування аспектів deep state є складним і багатогранним завданням, що вимагає злагоджених зусиль усіх зацікавлених сторін. Вирішення цього завдання відкриває великі можливості для зміцнення безпеки та

стабільності, але також вимагає від нас відповідального підходу та глибокого розуміння потенційних ризиків і викликів. Отже, інтеграція ШІ в національну безпеку в контексті deep state порушує важливі етичні питання, зокрема щодо використання автономних озброєних систем. Важливо розробити міжнародні норми та правила, що забезпечать етичне використання ШІ, ураховуючи потребу захисту цивільного населення та дотримання міжнародного гуманітарного права. Інтеграція ШІ в системи національної безпеки несе в собі ризики, зокрема щодо можливості неправомірного використання технологій, зламу та маніпуляції з боку зловмисників. Крім того, важливим є ризик втрати контролю над автономними системами, що може призвести до непередбачуваних наслідків.

Вирішення питань безпеки, пов'язаних з ШІ, вимагає глобальної співпраці з урахуванням deep state та розроблення міжнародних стандартів і договорів. Такий підхід допоможе уникнути гонки озброєнь у сфері ШІ і забезпечить спільне використання переваг, що пропонує технологія, для зміцнення міжнародної безпеки та стабільності. Дослідження міжнародних документів наголошує на акценті на етичних принципах у сфері розроблення та застосування штучного інтелекту (ШІ), що підтверджується самими назвами цих документів. Серед прикладів можна назвати резолюцію Ради Європи «Технологічна конвергенція, штучний інтелект і права людини» [7], що висвітлює зв'язок технологій та прав людини; директиву Організації економічного розвитку та співробітництва «Рекомендації Ради зі штучного інтелекту» [8], що стала першим урядовим стандартом, який охоплює захист даних, цифрову безпеку та відповідальність у бізнесі та документ Організації з безпеки та співробітництва в Європі «Штучний інтелект і свобода слова» [9], що зосереджує увагу на впливі deep state і ШІ на свободу вираження думок.

Освіта і підвищення обізнаності щодо ШІ та deep state та їх впливу на національну безпеку є ключовими для формування інформованого суспільства, здатного розуміти та взаємодіяти з новими технологіями. Важливо забезпечити доступ до знань про ШІ для всіх верств населення, а також для фахівців у сфері безпеки, щоб вони могли ефективно використовувати потенціал технології.

Для забезпечення безпеки в умовах інтеграції ШІ потрібно розробити комплекс національних і міжнародних нормативних актів, що регулюватимуть використання технологій у сфері оборони та безпеки. Такі норми повинні враховувати як технологічні особливості ШІ, так і потребу захисту прав людини та дотримання міжнародного права. Завдання інтеграції ШІ в систему національної безпеки вимагає від нас не тільки технічного розуміння потенціалу та обмежень цих технологій, але й глибокого осмислення етичних, правових та соціальних вимірів їх використання. Перед країнами стоїть складне завдання віднайти баланс між використанням переваг, які надає ШІ, та захистом основних прав та свобод громадян.

Окрім ШІ та deep state, потрібно звернути увагу на стрімкий процес глобалізації, що змінюється, з глобальними викликами, що зростають, коли трансформація національної безпеки та системи публічного управління набуває особливої актуальності. Такі зміни вимагають адаптації та гнучкості від систем управління та захисту, щоб вони могли ефективно реагувати на сучасні загрози та виклики, забезпечуючи стійкість і прогрес держави. Безпеку як категорію слід сприймати як загальнолюдську цінність, що охоплює широкий спектр акторів без будь-яких обмежень. Важливо усвідомлювати, що при цьому індивідуальна безпека кожної особи, соціальних колективів та державних утворень відіграє ключову роль. Під основними атрибутами безпеки слід розуміти відсутність будь-яких загроз життю і здоров'ю, стабільне відчуття захищеності, а також

забезпечення умов для гармонійного і невимушеного розвитку особистості та соціальних структур. Такі безпекові аспекти взаємопов'язані та взаємозалежні, що наголошує на їх взаємній зумовленості і потребі комплексного підходу до забезпечення безпеки на різних рівнях, як згадується в зарубіжних дослідженнях [10].

Трансформація національної безпеки означає перегляд і розширення її концепцій. Тепер безпека не обмежується лише воєнним аспектом, а охоплює економічну, соціальну, екологічну, кібернетичну сфери і *deep state*. Отже, розуміння безпекових трансформацій є потребою інтеграції новітніх технологій для поліпшення аналітичних можливостей та ефективності реагування на загрози, а також зміцнення міжнародного співробітництва у вирішенні транснаціональних проблем.

У той же час, сфера публічного управління вимагає переходу від традиційних ієрархічних моделей до більш гнучких, мережевих структур, що здатні швидко адаптуватися до нових викликів, що дає *deep state*. Важливим аспектом трансформації є впровадження принципів відкритого урядування, що передбачає підвищення прозорості та залучення громадськості до ухвалення рішень. Цифровізація державних послуг стає не просто трендом, а потребою, підвищуючи їх доступність та ефективність.

Експоненційний прогрес у сфері інформаційних технологій продемонстрував низку нових викликів та ризиків, особливо в контексті поширення інформації, застосування програмного забезпечення, а також використання технологій для оброблення та трансмісії даних. Загрози стають особливо актуальними, коли ми стикаємося з незаконним використанням, передачею або спотворенням інформації. Вони також з'являються через порушення правил використання програмного забезпечення, технічні несправності, проблеми сумісності між різними програмними рішеннями, поширення вірусів та інших шкідливих програм,

які можуть призвести до серйозних поломок або навіть виведення з ладу комп'ютерного обладнання. Більше того, швидке впровадження цифрових технологій у всі сфери нашого життя, від освіти та охорони здоров'я до бізнесу та урядування, створює додаткові ризики. Цифровізація збільшує потенціал для кібератак, злому даних, навмисного поширення дезінформації, порушення конфіденційності та інших форм кіберзлочинності, що можуть мати далекосяжні наслідки для індивідуальних користувачів, організацій та навіть цілих націй. Також, не можна ігнорувати ризики, пов'язані з етичними та соціальними аспектами використання інформаційних технологій. Наприклад, автоматизація та інтелектуальні технології можуть призвести до втрати робочих місць у деяких секторах, поглиблення цифрового розриву між різними верствами населення, а також посилення нагляду за громадянами, що ставить під загрозу право на приватність [11].

Трансформація держави, безпеки, суспільства в контексті deep state хоч і є відповіддю на сучасні потреби, проте несе в собі ризики та складнощі. Одним із основних викликів є потреба постійного оновлення законодавства та реформування інституцій, що вимагає часу, ресурсів та політичної волі. Крім того, швидкий розвиток технологій вимагає від державних службовців нових знань та навичок, а також адаптації до цифрового середовища. Однак, ці виклики водночас є можливостями для розвитку, дозволяючи створити більш ефективну, прозору та відкриту систему управління, здатну забезпечити високий рівень національної безпеки, у контексті комунікації з deep state.

У світі, що стрімко змінюється, потреба трансформації національної безпеки та системи публічного управління є очевидною. Перегляд підходів до національної безпеки, deep state та адаптація системи публічного управління до нових умов є ключем до ефективного реагування на сучасні виклики. Трансформація вимагає комплексного підходу, залучення

широкого кола зацікавлених сторін та інтеграції інноваційних технологій, але вона відкриває шлях до створення стійкої, гнучкої та відкритої системи, здатної забезпечити довгостроковий розвиток та безпеку держави.

Висновки. Питання про існування та вплив глибинної держави залишається предметом гострих дебатів. Незаперечно, що в будь-якій країні існують сили, які прагнуть впливати на політичні рішення ззовні або зсередини політичного процесу. Однак, міра цього впливу та методи його реалізації можуть істотно варіюватися. В умовах сучасного світу, де інформаційні війни та маніпуляції громадською думкою стали повсякденністю, особливо важливим є критичний підхід до будь-яких тверджень про існування таємних сил. Прозорість у владних структурах, активна громадська участь у політичному процесі, а також розвиток критичного мислення серед громадськості є ключовим елементом захисту демократії.

Розуміння концепції глибинної держави як мережі неформальних груп впливу, що діють за лаштунками офіційної влади, допомагає краще аналізувати й прогнозувати зміни в світовій політиці та економіці. Такий підхід дозволяє виявляти та мінімізувати негативний вплив національних та міжнародних процесів, зокрема у сфері національної безпеки, торгівлі та економіки. Водночас, важливо відзначити, що глибинна держава може також мати позитивний вплив, сприяючи лобіюванню національних інтересів, забезпеченню стратегічних партнерств та ефективній протидії дезінформації.

Отже, у сучасному контексті питання про глибинну державу є важливим для формування стратегії національної безпеки та демократичного розвитку. Розуміння її ролі та впливу на міжнародні відносини, економічні процеси та інформаційний простір дозволяє розробляти більш ефективні стратегії для зміцнення державного

управління, захисту демократичних цінностей та забезпечення стійкості національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Freely Maureen. Why they killed Hrant Dink. Index on Censorship. May. 2007. № 36 (2). P. 15–29. URL: https://www.indexoncensorship.org/wp-content/uploads/2008/07/freely_233342_p.pdf.
2. Johnson T. Depth Charges : Does «Deep State» Propagandizing Undermine Bureaucratic Reputations? *Journal of Applied Social Theory*. 2021. № 1 (3). P. 62–93. URL: <https://socialtheoryapplied.com/journal/jast/article/view/67/113>.
3. Verma A. Pakistan Top Of Hillary's Mind When Asked About «deep State»; Gives Scorching Definition. 2020. URL: <https://www.republicworld.com/worldnews/pakistan-news/hillary-clinton-cites-pakistan-as-a-deepstate-says-military-runs.html>.
4. Barnes Julian E., Goldman Adam and Savage Charlie. Blaming the Deep State : Officials Accused of Wrongdoing Adopt Trump's Response. *The New York Times*. 2018. 18 December.
5. Michaels Jon D. The American Deep State. *Notre Dame L.* 2017. Rev. 93. P. 1653.
6. Кузьомко В., Бурангулова В. Можливості використання штучного інтелекту в діяльності сучасних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-67>.
7. Council of Europe. Technological convergence, artificial intelligence and human rights. Committee on Culture, Science, Education and Media. Mr Jean-Yves Le Deaut. France, SOC. 2017. 10 April. Doc. 14288. URL: <https://pace.coe.int/en/files/23531/html>.
8. OECD. 2019. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence OECD/LEGAL/0449. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

9. OSCE. Spotlight on Artificial Intelligence and freedom of expression. D. Wagner and J. Haas (eds). Office of the Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). Austria. Vienna. 2021. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/510332_0.pdf.

10. Lis W. Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny jako sfera działania administracji publicznej. Lublin : Wydawnictwo KUL, 2015. 495 s.

11. Samoilenko Y., Britchenko I., Levchenko I., Lošonczi P., Bilichenko O., Bodnar O. Economic Security of the Enterprise Within the Conditions of Digital Transformation. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. 4. P. 619–629.

REFERENCES

1. Freely, Maureen (2007). «Why they killed Hrant Dink». Index on Censorship. May. 36 (2), 15–29. URL: https://www.indexoncensorship.org/wp-content/uploads/2008/07/freely_233342_p.pdf. [in English]

2. Johnson, T. (2021). Depth Charges : Does «Deep State» Propagandizing Undermine Bureaucratic Reputations? *Journal of Applied Social Theory*. 1 (3), 62–93. [in English]

3. Verma, A. (2020). Pakistan Top Of Hillary's Mind When Asked About «deep State»; Gives Scorching Definition. URL: <https://www.republicworld.com/worldnews/pakistan-news/hillary-clinton-cites-pakistan-as-a-deepstate-says-military-runs.html>. [in English]

4. Barnes, Julian E., Goldman, Adam and Savage, Charlie (2018). Blaming the Deep State : Officials Accused of Wrongdoing Adopt Trump's Response. *The New York Times*. 18 December. [in English]

5. Michaels, Jon D. (2017). The American Deep State. *Notre Dame L. Rev.* 93, 1653. [in English]

6. Kuzomko, V., Buranhulova, V. (2021). Mozhlyvosti vykorystannia shtuchnoho intelektu v diial`nosti suchasnykh pidpriemstv – *Possibilities of using artificial intelligence in the activities of modern enterprises*. *Ekonomika ta*

suspil'stvo – *Economy and society*. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-67>. [in Ukrainian]

7. Council of Europe. (2017). Technological convergence, artificial intelligence and human rights. Committee on Culture, Science, Education and Media. Mr Jean-Yves Le Deaut. France, SOC. 10 April. Doc. 14288. URL: <https://pace.coe.int/en/files/23531/html>. [in English]

8. OECD. (2019). Recommendation of the Council on Artificial Intelligence OECD/LEGAL/0449. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>. [in English]

9. OSCE. (2021). Spotlight on Artificial Intelligence and freedom of expression. D. Wagner and J. Haas (eds). Office of the Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). Austria. Vienna. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/510332_0.pdf. [in English]

10. Lis, W. (2015). Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny jako sfera działania administracji publicznej. Lublin : Wydawnictwo KUL, 495 s. [in Polish]

11. Samoilenko, Y., Britchenko, I., Levchenko, I., Lošonczi, P., Bilichenko, O., Bodnar, O. (2022). Economic Security of the Enterprise Within the Conditions of Digital Transformation. *Economic Affairs*. Vol. 67. 4, 619–629. [in English]

(Одержано 24 травня 2024)